

KARMEN MEDICA,¹ IVANA MANDARIĆ²

Dvojna vez – komunikacijska integracija priseljencev v Sloveniji

Izvleček: Ideja za raziskovanje dvojne vezi, v izvorniku *double bind* pozicije, priseljencev v Sloveniji, je izšla iz neposrednega, večletnega spremljanja in opazovanja dogajanj na terenu. Priseljenci, pripadniki tako imenovane druge generacije v Sloveniji, so si delili skupno identiteto, ne glede na to, od kod prihajajo njihovi starši. Čeprav so rojeni tukaj, jih večinsko prebivalstvo dojema kot druge in drugačne. Čeprav so od tukaj, niso od tukaj. Zaradi te paradoksalnosti in medsebojne povezanosti, ki ni niti tukaj niti tam, smo uporabili Batesonov koncept *dvojne vezi* za razumevanje tovrstne dialektike.

Članek se osredotoča na dejstvo, da je za položaj druge generacije priseljencev značilna *dvojna vez* ali vmesni položaj, ki je nastal skozi komunikacijo oziroma v diskurzu in kot tak predstavlja sredstvo za ustvarjanje (ne)ravnovesja moči med večinsko in manjšinsko populacijo znotraj ene države.

Ključne besede: priseljenci, dvojna vez, integracija, komunikacija, Slovenija

UDK: 314.15:316.7

The *Double Bind* Position of Immigrants in Slovenia

Abstract: The idea to research the discourse which attributes a

¹ Dr. Karmen Medica, izredna profesorica na Fakulteti za humanistiko, Univerza na Primorskem, Koper. E-naslov: karmen.medica@fhs.upr.si.

² Mag. Ivana Mandarić, univ. dipl. soc. del., učiteljica in supervizorka transakcijske analize PTSTA-P, Univerzitetna psihiatrična klinika, Ljubljana. E-naslov: imandax@gmail.com.

collective identity to the Slovenian inhabitants born to immigrants from ex-Yugoslav republics arises from two observations in our field work. Firstly, these young people (the so-called ‘second generation’) share a common ethnic identity, no matter where their parents came from. And secondly, although they were born here, they all share the experience of being perceived as foreign, different.

The children of immigrants are called the ‘second generation of immigrants’, which is paradoxical – although born here, they are labelled as foreign. Even though they are from here, they are *not* from here. Because of this paradoxicality and in-betweenness, this status of belonging neither here nor there, we used Bateson’s *double bind* theory to grasp the dialectics in this discourse analysis.

The paper focuses on the fact that the second-generation immigrants’ situation is characterised by a *double bind* or the so-called intermediate position produced inside the discourse. This double bind serves to tilt the balance of power between the majority and minority in one country.

Keywords: immigrants, double bind, integration, communication, Slovenia

Dvojna vez³ – od koncepta do teorije

Britanski antropolog Gregory Bateson s svojimi sodelavci,⁴ je v petdesetih letih prejšnjega stoletja med prvimi začel uporabljati koncept

³ *Double bind* – dvojna vez, kot sintagma se navaja v izvirniku in v slovenskem prevodu.

⁴ Bateson, Jackson, Haley, Weakland, 1956.

dvojne vezi (*double bind*).⁵ Bateson je v okviru tima sistemskih psihoterapevtov proučeval komunikacijo v družinah, v katerih ima eden izmed članov diagnosticirano shizofrenijo, ter je razvil teorijo o sporočilih dvojne vezi. Koncept *double bind* oziroma dvojne vezi izhodiščno pojasnjuje s pomočjo teorije kompleksnih sistemov in kibernetike. Bateson je kot antropolog med prvimi začel uporabljati principe kibernetike za razlago družbenih sistemov in komunikacije. Kibernetika se ukvarja z analizo vzročnosti sveta, z analizo povezanosti različnih fenomenov in stvari, predvsem jo zanima, v kakšnem odnosu so vzorci povezanosti z določenimi sferami življenja in izkušenj, ki na prvi pogled sploh ne kažejo nobene povezanosti.

Pri razvoju od ideje, prek koncepta do teorije je Bateson izhajal iz Russlove matematične teorije logičnih tipov, ki ugotavlja, da med skupino in njenimi člani obstaja diskontinuiteta. Pojmi, s pomočjo katerih opisujemo skupino, niso enaki kot pojmi, s katerimi lahko opišemo člane te skupine. Za pojasnitev lahko uporabimo paradoks o lažnivcu. Epimenid s Krete je rekel: "Vsi Kretčani lažejo." Ker je tisti, ki izjavlja, član skupine, o kateri izjavlja, smo priča paradoksu – če je izjava resnična, potem njegova izjava ne more biti resnična. Če pa njegova izjava ni resnična, potem je resnična. Torej, izhoda ni, iz vsake postavke sledi protislovje. Priča smo negativni izjavi, ki vsebuje implicitno negativno meta-izjavo.⁶ Stavke, ki govorijo o lastni logični vrednosti, razglajamo za nesmiselne.

Bateson je uporabil teorijo logičnih tipov za razumevanje kompleksnosti komunikacije. Izhajal je iz ugotovitve, da imajo psihotične

⁵ A *double bind* is an emotionally distressing dilemma in communication in which an individual (or group) receives two or more conflicting messages, and one message negates the other (Bateson, Jackson, Haley, Weakland, 1956, 251–264).

⁶ Bateson, Haley, 2000 (članek je bil prvotno objavljen v *A Psychiatric Research Report*, II, 1955).

blodnje logiko in splošne principe, ki so prisotni v vseh oblikah komunikacije, tudi "normalnih", kot so npr. igra, humor, poezija, rituali in fikcija.⁷

V svojem članku "Theory of Play and Fantasy"⁸ Bateson poudarja, da človekova verbalna komunikacija operira na več kontrastnih nivojih abstrakcij. Obstaja denotativno sporočilo: "*Mačka je na blazini*" in metasporočilo oziroma sporočilo o sporočilu, kot na primer: "Moje sporočilo o tem, kje se nahaja mačka, je prijateljsko." Sporočilo je sestavljeno iz besed in konteksta, ki definira izrečene besede. Kontekst je višji logični tip kot beseda. Bateson slikovito podaja primer, da beseda 'mačka' ne more opraskati – žival mačka in beseda mačka sta dva različna logična tipa. Logični tipi za Batesona karakterizirajo, diferencirajo, postavljajo v hierarhičen odnos. Povezovanje enega logičnega tipa oziroma konteksta z drugim je kompleksna mreža meta-relacij. Premikanje od enega logičnega tipa do drugega vedno vsebuje transformacijo znanja – re-kodifikacijo načinov in vsebine znanega.

Kompleksnost komunikacije

Pri razlagi kompleksnosti komunikacije Bateson uporablja tudi Korzybskijevo⁹ razlago odnosa med mapo in teritorijem – sporočilo ni sestavljeno iz objektov, na katere se nanaša, temveč so besede v odnosu do objektov, o katerih govorijo v podobnem odnosu, kot je zemljevid v odnosu do ozemlja. Bateson poudarja, da je denotativna komunikacija možna samo po evoluciji kompleksnih metalingvističnih pravil, ki odredajo, na kakšen način se bo formiral odnos med besedami in objekti oziroma dogodki.

⁷ Prav tam, 1955, 222.

⁸ Bateson, Haley, 2010.

⁹ Korzybski, 1958.

Bateson je izhajajoč iz teorije logičnih tipov in opazovanja komunikacije družin, v katerih je pri enem izmed članov diagnosticirana shizofrenija, ugotovil, da komunikacijsko-relacijsko situacijo psihotične osebe opredeljuje pozicija brezizhodnosti, v kateri, ne glede na to, kar oseba naredi, ne zmore zmagati. To situacijo brezizhodnosti je poimenoval *double bind*, dvojna vez.

Iz tega opazovanja je postavil hipotezo, da oseba, ujeta v tovrstno situacijo, lahko razvije psihotične simptome, ker medsebojno izključujoča se sporočila in nezmožnost metakomunikacije povzročajo notranji konflikt logičnih tipov. Poenostavljeno povedano, zaradi situacije *dvojne vezi* na nivoju kompleksnih metalingvističnih pravil pride do zmede med komunikacijskimi nivoji oziroma logičnimi tipi, kar potem vpliva na nastanek psihoze. Bateson podaja slikovit primer napake na nivoju distinkcije logičnih tipov – kot če bi želeli pojedti jedilni list namesto same večerje.¹⁰

Kot je poudarjeno v tekstu “Towards the Theory of Schizophrenia”,¹¹ situacija *dvojne vezi* nujno vsebuje:

- dve ali več oseb – ena izmed vpletenih oseb je v poziciji “žrtve”;
- ponavljajoče se izkušnje ujetosti;
- primarno negativno sporočilo – učenje, ki je bazirano na izogibanju kazni (“če narediš to in to, boš kaznovan” ali “če ne narediš tega in tega, boš kaznovan”);
- sekundarno sporočilo, ki je v konfliktu s primarnim, vendar na bolj abstraktnem nivoju;
- terciarno negativno sporočilo, ki preprečuje zapuščanje situacije – odnos, ki ustvarja situacijo *dvojne vezi* in mora biti za posameznika pomembno;

¹⁰ Bateson, G. *The Logical Categories of Learning and Communication, Steps to an Ecology of the Mind*, The University of Chicago Press, 2000 (članek je prvotno nastal leta 1964, str. 280.)

¹¹ Bateson idr., 1956.

- ko se posameznik nauči doživljati svet na način dvojne vezi, ni več potrebno, da so prisotni vsi naštetni pogoji za proizvodjanje učinka *dvojne vezi*.

Dvojne vezi in priseljenci iz nekdanje Jugoslavije v Sloveniji

V pričujočem članku analiziramo, kako dominantni diskurz ustvarja določeno ujetost *dvojne vezi* pri priseljenicah iz nekdanje Jugoslavije v Sloveniji, v naslednjih situacijah:

- če se identificiraš kot pripadnik etnične manjšine s področja nekdanje Jugoslavije, potem si tujec/drugi in ne sodiš v Slovenijo in boš kaznovan oz. če se ne identificiraš kot Slovenec, boš kaznovan – *primarno negativno sporočilo*,
- če živiš tukaj, moraš postati/se identificirati kot Slovenec, vendar ti to ne bo uspelo, ker si imanentno drugačen – ne moreš postati Slovenec, ker nisi Slovenec – *sekundarno negativno sporočilo* na bolj abstraktnem nivoju (npr. medijski nacionalistični diskurz, dejstvo, da etnične manjšine s področja nekdanje Jugoslavije nimajo formalno priznanega statusa manjšine),
- nezmožnost zapuščanja komunikacije je posebej izražena pri priseljenicah druge generacije, ki so v vsakdanjih življenjskih situacijah identificirani v Sloveniji kot Bosanci, v Bosni pa kot Slovenci, kar pomeni, da svojo identiteto v vseh situacijah lahko komunicirajo in prepoznajo kot identiteto Drugega – *terciarno negativno sporočilo*.

Kot so ugotovili Bateson in njegovi sodelavci, da sporočila dvojnih vezi znotraj družinskega sistema lahko pri posamezniku povzročijo zmedo in napake pri razlikovanju logičnih tipov, kar lahko pelje v psihozo. Ob tem se vprašamo, kakšne posledice za priseljence bi lahko imela opisana t. i. shizofrena pozicija. Bateson je poudaril,

da so v igri, humorju, ritualih, poeziji in fikciji prisotne oblike komunikacij, ki vsebujejo čustveno relevantnost in nujnost po diskriminatornosti in/ali diskriminativnosti med različnimi nivoji sporočil.¹² Zadnje čase smo priča pojavu različnih oblik metakomunikacije pozicije priseljencev iz republik nekdanje Jugoslavije skozi humor, poezijo, romane, glasbo, gledališke predstave, filme, fikcijo.¹³

Poleg teh kreativnih oblik metakomunikacije lahko opazimo, da priseljsko situacijo nepripadanja ne tukaj, ne tam, situacijo, v kateri ne morejo biti Slovenci, čeprav se to od njih pričakuje in zahteva, oziroma ne morejo biti istočasno Slovenci in pripadniki etničnih manjšin s področja nekdanje Jugoslavije, opredeljuje vmesno stanje oziroma nova situacija (identiteto, življenjsko obdobje, družbeni status itn.), ko se posamezniki, ki se spreminjajo, najdejo nekje vmes, ali nikjer, ker niso ne eno ne drugo.

Dvojna vez in subkultura

Za razumevanje koncepta subkulture je ključno postavljanje le-te v odnos do kulture kot celote – kulturna/družbena celota ima pozicijo neproblematične, povprečne in dominantne, medtem ko subkultura/skupina kot partikularnost vsebuje “drugačnost” v odnosu do celote, v katero je umeščena.

Sam koncept torej implicira podrejen položaj subkulture v odnosu do kulture/družbe razumljene kot celote (kar je vsebovano v predponi *sub-*). Istočasno nakazuje diferenciacijo in pripadnost, podobno kot koncept identitete.

Poleg tega se v vsakdanji govorici koncept subkulturnosti povezuje s priseljenci iz nekdanje Jugoslavije, s slabšalno označbo

¹² Medica, 2006.

¹³ Na primer pesem *Kdo je čefur?* avtor in izvajalec Magnifico, 2001; roman *Čefurji raus* avtorja Gorana Vojnovića, 2008.

čefurji.¹⁴ Če nekoliko predrugačimo Brakevo¹⁵ trditev, da subkulture nastajajo v situacijah družbenih protislovij,¹⁶ lahko rečemo, da subkulture lahko nastajajo kot posledica situacij *dvojnih vezi*.

Lahko sklenemo, da dominantni diskurz sledi diskriminatorni praksi označevanja, izključevanja in ustvarjanja situacij *dvojnih vezi*. Slednja postavlja priseljence v pozicijo, ki je *a priori* inferiorna – priseljenci kot imanentno drugačni, pred katere se postavlja zahteva po razrešitvi medsebojno izključujočih se možnosti identitetnega pripadanja, morajo šele poiskati svojo referenčno točko, se “ustvariti” na nov način, kar pripadnikom večinske skupine nikoli ni potrebno.

Za ideološko oz. diskurzivno posredovanje je značilno, da subjekt konstruira, hkrati pa to svojo identifikatorično moč prikriva. Kot bomo videli v nekaterih navedenih izjavah intervjuvancev, se pogosto omenja občutek, da so obravnavani drugače, da se na njih gleda, kot da so drugačni. Podobno kot Bateson poudarja, da identificirani pacient v družinah, v katerih so prisotna sporočila *dvojnih*

¹⁴ Po opredelitvi Marka Snoja v Slovenskem etimološkem slovarju (<https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/4285519/cefur?View=1&Query=%c4%8defur>): Prezeto iz hrv., srb. Čifut, Čivut ‘Žid’, kar je v večini govorov slabšalna oznaka pripadnika tega naroda. Sloven. -ur namesto izvirnega -ut se je po zgledu nemčúr vzpostavilo zaradi slabšalnosti. Hrv., srb. Čifut, Čivut je prek turš. Çifit in arab. Jahūd (ali perz. Ğühûd) prevzeto iz hebr. množinske oblike Jehūdîm ‘Judi’, ki je izpeljana iz imena četrtega Jakobovega sinu Jehūd, sloven. Jûda, iz katerega izvirajo Judi; Druga možnost je domneva, da je sloven. čefúr ipd. prevzeto iz bosanske besede ćáfir, ki pri muslimanih pomeni ‘nevernik, pripadnik druge, katoliške ali pravoslavne vere’. Ta beseda je prek turš. kafir izposojena iz arab. kâfir ‘nevernik’.

¹⁵ Brake, 1985, v: Naterer, 2010.

¹⁶ Brake, 1985 v: Naterer, 2010.

vezi, te svoje ujetosti ne more izraziti v komunikaciji,¹⁷ oziroma lahko rečemo, da priseljencu druge generacije diskurz ne omogoča metakomunikacije njegove vmesne, protislovne pozicije.

Izhajajoč iz teze, da dominantni diskurz postavlja otroke priseljencev v pozicijo *dvojnih vezi*, predvidevamo tri možne izhode:

- prevzemanje večinske etnične identitete (sprememba priimka, prikrivanje ali celo sramovanje zaradi svojega etničnega porekla);
- vmesnost, ki se lahko kaže kot subkulturnost, odklonskost;
- kreativnost – transgresija skupinske identitete skozi umetnost (glasbo, poezijo, igro ...).

Druga generacija priseljencev: med pozicijo *dvojne vezi* in procesualno integracijo

Priseljenci druge generacije se po navadi definirajo kot otroci priseljencev, ki so rojeni v “deželi gostiteljici” oz. so prišli živeti v drugo državo s svojimi starši do 14. leta starosti. V poročilu ERLAIM¹⁸ navajajo, da položaj mladoletnikov-tujcev kot tudi mladoletnikov tujega porekla zbuja vse večjo zaskrbljenost tako na ravni EU kot na nacionalni ravni.¹⁹ Kar se opredelitve samega termina tiče, lahko govorimo o dveh oblikah priseljenstva t. i. druge generacije – otroci priseljencev, ki so rojeni in vzgojeni v imigrantski državi ali državi sprejemnici, in tisti otroci, ki imajo tudi sami izkušnjo migracije. Pogosto se izraz priseljenec druge generacije uporablja za obe na-

¹⁷ Bateson navaja primer, da ne glede na to, kako se otrok odzove na mamino ambivalenco, ne more odreagirati tako, da mu bo mama dala afirmativno potrditev. Karkoli naredi, bo kaznovan – če išče njeno pozornost, bo zavržen kot vsiljiv, če se umakne, bo obsojen zaradi ignorance.

¹⁸ ERLAIM – European Regional and Local Authorities for the Integration of Immigrants.

¹⁹ http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/docl_7030_854526400.pdf.

vedeni obliki, in sicer, če je otrok do 14. leta starosti prišel živeti v drugo državo. Odvisno od zakonov o državljanstvu, imajo osebe z izkušnjo imigracije v smislu izkušnje svojih staršev ali svoje lastne izkušnje, lahko še vedno pravno-formalni status tujca ali pa nasprotno dejstvo priseljenstva izgine iz uradnih statistik, čeprav ostaja še naprej pomembno v kulturno-identitetnem smislu. V poročilu navajajo izsledke raziskav, ki kažejo na to, da so situacije otrok priseljencev, ki so rojeni v državi gostiteljici, pogosto bistveno težje z vidika socializacije, kot to velja za socializacijo otrok, ki so prišli v novo državo nekoliko starejši. To povezujejo s tem, da za slednje velja, da so prišli v novo okolje z že formirano osebnostno identiteto. Kljub temu da so otroci priseljencev vzgajani v določenem socio-kulturnem okolju, to ne pomeni *a priori* boljše možnosti za izobraževalni in poklicni uspeh. Lahko rečemo, da je poziciji otrok priseljencev imanentna določena dialektika – čeprav tukaj rojeni, niso od tukaj, a priori so zaznamovani s ‘tujstvom’. Z vidika koncepta in teorije *dvojne vezi*, lahko rečemo, da je identitetno referiranje otrok priseljencev, ki niso rojeni v državi sprejemnici, v določeni meri osvobojeno diskurzivne ujetosti – sporočil znotraj diskurza o njihovi tujosti se ne drži kontradikcija, oni ‘zares’ niso od tukaj. Medtem ko so tisti, ki so rojeni v t. i. državi sprejemnici, predstavljeni pred težavno nalogo – če nisem ne od tu ne od tam, od kod sem oz. kdo sem?

V poročilu ERLAIM poudarjajo ugotovitve, da so otroci priseljencev deležni diskriminacije, vendar ne toliko v smislu razlikovanja, ki temelji na predsodkih, kolikor v smislu neprilagojenosti potrebam teh otrok. Navajajo primer, da so ti otroci prikrajšani za izvajanje nalog, pri katerih potrebujejo pomoč staršev – bodisi zaradi pomanjkljivega jezikovnega znanja staršev bodisi zaradi tega, ker jih enostavno ni doma. Posebej izpostavljajo izsledke veliko empiričnih raziskav o otrocih priseljencev, ki kažejo na pomanjkljivosti integracijskih politik. V prvi vrsti gre za visoko verjetnost medge-

neracijske reprodukcije neenakosti – zaradi povečanega tveganja za doseganje slabšega šolskega uspeha, obstaja povečano tveganje za slabšo uveljavitev na trgu delovne sile.

Young²⁰ meni, da sta dve skupini posameznikov dovzetni za to, da se predvsem referirajo na podtalne vrednote in ostanejo onkraj etosa produkcije, predvsem tisti, ki ocenijo, da jim sodelovanje v družbeno-ekonomski reprodukciji ne bo prineslo želenih rezultatov v smislu dobrin (npr. pripadniki getoiziranih etničnih skupin), in tisti, ki te obljubljenе socialne dobrine zaničujejo (npr. mladi boemi).

Namesto sklepa: *dvojna vez* – med dvojno alienacijo in dvojno integracijo

*“Učiteljica je prosila otroke, naj zapišejo, kdo so in učenec je zapisal: “Jaz sem nihčel!” Za razlago je povedal: “Moja mati je Srbkinja, oče Hrvat, kdo pa sem jaz?” je zapisala Maja Korač v svojem članku o beguncih iz bivše Jugoslavije v Sloveniji.*²¹

Dvojno kulturno odtujevanje spremlja identitetno umestitev priseljencev druge generacije iz republik nekdanje Jugoslavije v Sloveniji. Žaljivi slovenski izraz za tujce – ‘čefur’ je postal imenovalec njihove kolektivne identitete. Čeprav se priseljenci prve generacije, ki so kot delavski migranti prišli v Slovenijo, najbrž lahko prepoznajo v partikularnem, etničnem smislu kot Albanci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvati, Makedonci, Srbi, se pripadnost njihovih otrok odraža predvsem oz. tudi v tem, da so ‘čefurji’. Kljub partikularnosti etničnih skupin, ki jim pripadajo njihovi starši, obstaja svojevrstna kolektivna identiteta, ki je nastala v odnosu razlikovanja do nacionalne slovenske identitete. Podobno kot opisani *Kanak Sprak* so ustvarili

²⁰ Young, 1971.

²¹ Meh Peer, 2016 (citirano po: Korač, 1996).

nekakšen hibridni jezik, mešanico slovenščine in srbo-hrvaščine-bosansščine s specifičnim naglasom, ki se je začel uporabljati v *mainstream* kulturi – npr. različni *rap* in *pop* izvajalci itn.

Na primeru turških priseljencev druge generacije v Nemčiji se lahko vidi, kako so, med drugim s pomočjo na novo ustvarjenega hibridnega jezika, ki je nastal z rahlim spreminjanjem nemškega knjižnega jezika (t. i. *Kanak Sprak*), ustvarili prostor, v katerem se lahko čutijo doma in izrazijo svojo identiteto. Ta prostor je nastal znotraj pozicije dvojne alienacije – občutka, da popolnoma ne pripadajo turški kulturi in da hkrati niso popolnoma integrirani v nemško kulturno okolje, temveč so ujeti v nekem razkoraku in napetosti.²² *Kanak* je žaljiv izraz za tujce, ki govorijo izkrivljen, grd nemški jezik. *Sprak* je izkrivljena beseda *sprachen*, govoriti. Politično nekorekten izraz so reafirmirali v lastno socialno prepoznavanje.

Lahko rečemo, da gre za primer pozitivne identifikacije, ker so svojo socialno situacijo, ki je s strani dominantne kulture definirana z negativnim predznakom, reafirmirali in ustvarili kot konstruktivno prepoznavnost. Da gre za primer preseganja etnične oz. kulturne pripadnosti v esencialističnem smislu, govori tudi to, da celo posamezniki, ki niso otroci priseljencev, prevzemajo opisano govornico in način izražanja 'čefurjev'.

Torej, če spremljamo pozicijo priseljencev znotraj političnega procesa tekmovanja za prevlado pri definiranju socialnih situacij, je treba analizirati medsebojni odnos dominantnega družbenega diskurza, posebej znanosti in medijev, in samih priseljencev pri definiranju njihove socialne situacije.

Kot že omenjeno, funkcionalizem obravnava kulture kot relativno majhne, omejene entitete, ki jih definira z merjenjem, kategoriziranjem, reprezentiranjem. Vedenja in prakse, ki niso sovpadale s

²² Mesić, 2006.

prevladujočimi družbenimi vrednotami, so obravnavane kot deviantne, ogrožajoče. Povezovanje identificiranih *Drugih* s praksami, ki so označene kot deviantne, je dobro poznana metoda in igra pomembno vlogo v odnosih moči in nadzora.

Zanimivo je, da je prva večja študija o življenju priseljencev druge generacije iz republik nekdanje Jugoslavije v Sloveniji, izvedena s strani Pedagoške fakultete in Inštituta za kriminologijo, se pravi, da je raziskava *a priori* narejena z vidika merjenja odklonskosti.

Priseljenci druge generacije presegajo kategorično delitev na Slovence in tujce ('južnjake', migrante delavce) in rušijo ustaljeno enoznačnost pri definiranju nacionalne pripadnosti. Tovrstne vmesne kategorije, ki s svojo nekategoriziranostjo ogrožajo obstoječi družbeni red, so označene kot nestabilne in nevarne. *Dvojna vez* se pojavi kot prepreka in kot potencial, sploh pa v razponu med dvojno socialno alienacijo in/ali integracijo, nastajajo nove hibridne identitete, ki želijo afirmirati svojo socialno prepoznavanje in doseči družbeno identifikacijo in priznanje.

Bibliografija

BATESON, G., HALEY, J. (2000): *Steps to an Ecology of the Mind*, The University of Chicago Press, Chicago and London.

BATESON, G., JACKSON, D., HALEY, J. & WEAKLAND, J. (1956): "Towards a Theory of Schizophrenia", *Behavioral Science*, Vol. 1, 251-264.

BOURGOIS, F. SCHONBERG, J. (2007): *Intimate apartheid. Ethnic Dimensions of Habitus among Homeless Heroin Injectors*. University of California. San Francisco.

DEKLEVA, B. in RAZPOTNIK, Š. (2002): *Čefurji so bili rojeni tu*. Pedagoška fakulteta, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Ljubljana.

ERLAIM Project (2008): *Priseljevanje: Izzivi in priložnosti na področjih ERLAIMA, Evropski regionalni in lokalni organi za integracijo migrantov*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/docl_7030_854526400.pdf.

KORAČ, M. (1996): "Understanding Ethnic - National Identity and Its Meaning", *Woman's Studies International Forum*, Vol. 19, No. 1-2, 133-143.

KORZYBSKI, A. (1958): *Science and Sanity: An Introduction to Non-Aristotelian Systems and General Semantics*, Institute of General Semantics, fifth ed., Brooklyn, New York, USA.

MEDICA, K. (2006): "Večkulturnost in diskriminacija v evropskem kulturnem okolju in medijskih diskurzih", *Monitor ISH*, VIII/1, 117-131.

MEDICA, K (2011): "Diskriminatornost - diskriminativnost", *Monitor ISH*, XIII/2, 207-212.

MEH PEER N. (2016): *Identiteta mladostnikov v multietničnih razredih poklicne in tehniške šole na Šolskem centru Velenje*, doktorska disertacija, AMEU-ISH, Fakulteta za podiplomski humanistični študij, Ljubljana.

MESIĆ, M. (2006): *Multikulturalizam*. Školska knjiga, Zagreb.

NATERER, A. (2010): *Antropološka analiza cestnih otrok*, doktorska disertacija. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

VOJNOVIĆ, G. (2008): *Čefurji raus*, Beletrina, Ljubljana.